FİLOZOF VE YAYINCISI

SCHOPENHAUER'İN ESERLERİ UĞRUNA MÜCADELESİ

ALFRED ESTERMANN

Türkçesi
Murat Kaymaz

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2164
KÜLTÜR SERİSİ: 1157

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-785-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: *Schopenhauers Kampf um sein Werk: Der Philosoph und seine Verleger*

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Bilal Erimez

Düzelti: Hüseyin Özdemir

Kapak Görseli: Nehir & İrem Su

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Alfred Estermann: Edebiyat ve Orta Çağ çalışmaları profesörü olan 1938 doğumlu Alfred Estermann, uzun yıllar Frankfurt am Main Şehir ve Üniversite Kütüphanesi Schopenhauer Arşivi'nin başkanlığını yürüttü. Johannes Gutenberg Üniversitesi Mainz'de Kitap Araştırmaları Enstitüsünde dersler veren Estermann'ın Schopenhauer hakkında *Szenen aus der Umgebung der Philosophie* (Felsefe Dünyasından Sahneler) başlıklı bir eseri daha bulunmaktadır. Estermann, 2008 yılındaki vefatına değin Schopenhauer hakkında pek çok belge ve arşiv kaydı üzerinde çalışarak filozofun çağdaş dünya tarafından anlaşılmasına katkılarda bulunmuştur.

Murat Kaymaz: 1973 İstanbul doğumludur. Lisansüstü çalışmalarını Schopenhauer düşüncesi ekseninde yapan çevirmenin Gürkan Başay ile birlikte yaptıkları Schopenhauer'in iki temel eserinin tam metin tercümeleri (*Parerga ve Paralipomena I-II*) de Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmıştır. Çevirmenin ayrıca Almancadan libretto tercümeleri, Osmanlıcadan Fuzuli (*Beng ü Bâde*) tercümesi ve *prosa* metinlerden oluşan iki telif eseri, çalışmaları arasındadır.

İçindekiler

"Benden de Kıymetli" 09

Giriş 19

1. "İlk düzeltme nüshaları için büyük bir şevk ile"
Arthur Schopenhauer, F.A. Brockhaus ve Kitapçılık Sanatı 23

2. "Eserim yeni bir felsefi sistemdir"
İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - Birinci Baskı 41

3. "Her dikkatli insan, hatta kadınlar odası bile bunu mükemmel bir şekilde anlayabilir"
Küçük Projeler: Dergi Makaleleri, Ansiklopedi Maddeleri, Çeviriler 81

4. "Düşüncemin ve bilgimin özü"
İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - İkinci Baskı 93

5. "Pek çok şey üzerine düşünceler"
Parerga ve Paralipomena 139

6. "Küçük ama ölümcül bir baskı hatası"
Brockhaus matbaasına iki sipariş 151

7. "Şöhretim âdeta bir yangının alevleri gibi büyüyecek"
İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - Üçüncü Baskı 155

8. "Genel bir baskı"
Bir Toplu Baskı Planı 193

9. "Bunu yaparken hukuki risk alıp almadığım"
Etiğin İki Temel Problemi - İkinci Baskı 209

Sonuç 225

Ek
Schopenhauer ve Brockhaus Arasındaki Yazışmalar 227

“Benden de Kıymetli”

Sevgili okurum! Ben, hapsolunduğu bedenin içinde, kendini kafasının içinde mahpus zanneden biri olduğunu fark etmek lanetine mahkûm biriyim. Aslında benim mahpusluğum, tıpkı diğerleri, yani sizler gibi, daha doğrusu diğer benler gibi -zira sanılanın aksine özne tektir- kanıksanacak bir şeydi. Bunun farkında olmaksa büyük bir işkence! İnan bana!

Elindeki kitapta göreceksin ki 30 yaşında olduğum 1818 yılının bahar aylarından öldüğüm 1860 yılının sonbaharına değin diğer bedenlerde -yoksa tezahürlerde mi demeliyim- mahpus olan diğerlerine seslenmeye çalıştım. Bunu, hayattayken beni tatmin edecek ölçüde başaramadım. Başarmaya yaklaştığımda ise ya yaşam boyu süren mücadelemin yorgunluğundan bezmiştim yahut da artık zaten ölüydüm.

Maddeye bürünüp kayda girmiştim ama suçlu olmadığımı gayet iyi biliyordum, ne var ki galiba asla beraat edemeyeceğimi daha da iyi biliyordum. Zaten bu umutsuz ruh hâli hayatım boyunca yakamı bırakmadı ve ne kendime ne de etrafımdakilere biraz huzur vermek mümkün oldu. Güldüm evet, neşelendim, coştum, sevdim de çünkü ben eğlenceden anlayan bir adamım fakat bütün bunları hiçbir zaman beni kuşatan felaketimden büsbütün uzaklaşarak yaşamadım. Boğulmazdan evvel birkaç kez su yüzüne çıkmayı başarıp nefes aldığında kaçınılmaz sondan kurtulamayacağını bildiği için kendini o kısacık anların sonsuzluğuna inandırmak isteyen bir kazazededen farksız yaşadım hep. Bu yüzden beni hep huysuz, hırçın ve öfkeli sandılar ve çoğu hâlâ da öyle sanıyor.

Lanetimi parlak bir şövalye zırhı gibi gururla kuşandığım o yıl gene bir şövalye kibriyle beni ölümsüz yapacağından şüphe duymadığım eserimi Brockhaus Yayınevine teklif etmiştim. Şimdi ölü-

Giriş

"Ayık olun ve tedbiri elden bırakmayın."
Epikharmos
El yazması kitabın kapağındaki not.
Mektup çantası (1822-1824).[1]

"Alman edebiyatının neresinde, benim *İrade ve Tasavvur Olarak Dünya* eserimin 2. cildi gibi açar açmaz isteyebileceğinizden de fazla düşünce sunan bir eser var? (Pöh, böbürlenme ihtiyar!)"
Julius Frauenstädt'e, 30 Eylül 1850.[2]

"Ayrıca belirtmeliyim ki el yazınız, eğitimsiz dizgiciler için oldukça okunaksız. Bu bakımdan düzeltmeleri bizzat sizin yapmanız gerekecek, aksi takdirde saçınızı başınızı yolduracak baskı hataları olabilir."
Carl Grimm'e, 21 Ağustos 1855.[3]

"Kendisini, önemli meseleleri hiç dikkate almayıp sırf ucuz spekülasyonların peşinde koşan o pespaye yayıncıya bağlamış olması çok yazık doğrusu."
Carl Georg Bähr, 4 Mayıs 1858.[4]

Arthur Schopenhauer, *İrade ve Tasavvur Olarak Dünya* adlı eserinin ilk baskısı için yazdığı ön sözde, tüm gayretine rağmen eserin daha kısa yazılmasının mümkün olmadığını söyler. Filhakika söz konusu durum, on satırlık nottan sekiz sayfalık mektuba kadar kırk yıla ya-

---

1 Arthur Schopenhauer, *Gesammelte Briefe* {Toplu Mektuplar}, haz. von A. Hübscher, ikinci düzeltilmiş ve tamamlanmış baskı, Bonn, 1987, s. VI.

2 Schopenhauer: *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1], Nu. 235, s. 248.

3 Schopenhauer: *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1], Nu. 365, s. 371.

4 Arthur Schopenhauer, *Gespräche* {Konuşmalar}, haz. von A. Hübscher, yeni gözden geçirilmiş baskı, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1971, s. 252.

1
"İlk düzeltme nüshaları için büyük bir şevk ile"

Arthur Schopenhauer, F.A. Brockhaus Şirketi ve Kitapçılık Sanatı

"Okundu. Bir hata bulunmadı." Arthur Schopenhauer'in 21 Eylül 1860'taki ölümünden bir ay önce, 20 Ağustos 1860'ta[1] Leipzig'deki yayınevi F.A. Brockhaus'a gönderdiği son mektubun son sözü sadece bu dört kelimeyi içerir ve yine de bir taslağı hazırlayan yayıncı ile prova sayfalarını gözden geçirerek onaylayan yazar arasındaki ideal durumu tam olarak tasvir eder. Kırk iki yıllık ilişki bu sükûnet ile sona ermiştir. Söz konusu ilişki Nisan 1818'de artık pek de genç sayılamayacak yazarın -yaşı otuzdu- henüz yayına hazır olmayan *İrade ve Tasavvur Olarak Dünya* adlı çalışmasının ilk versiyonunu tamamladığı ve olası yayıncı adaylarını araştırdığı sırada başlamıştı.

Bu çatlaklı ilişkiler manzarası çifte bir biyografi, iki kariyerin paralel hikâyesini içerir. Bir yanda Brockhaus şirketinin orta ölçekli bir yayınevinden kitap ticaretinde bir endüstri liderine yükselişi; diğer yanda bir yazarın hayatının, adı duyulmamış bir felsefe doktorundan uluslararası mecrada okunan bir felsefe yazarına terakkisi. Söz konusu iki hikâyenin evlilik benzeri ilişkisinde, ekonomik bir mücadelede bir araya gelen iki öz güven açılımı vardır. Bunu kanıtlayan belgeler genellikle soğuk ve ürpertici bir kibarlık içeren, dönemin tarzına has "iş mektupları"dır. Objektif, ölçülü ve kuru, yayıncılığı ticarete indirgeyen bir yaklaşım. Schopenhauer bunları, gerekli gör-

[1] Burada başvurulan 131 belge ve bunların bibliyografik detayları ekte kronolojik sırayla listelenmiştir. Orada verilen numaralandırmaya göre, aşağıdakiler notlarda belirtilmiştir.

2
"Eserim yeni bir felsefi sistemdir"

İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - Birinci Baskı

"Gayet şümullü bir felsefi çalışma"

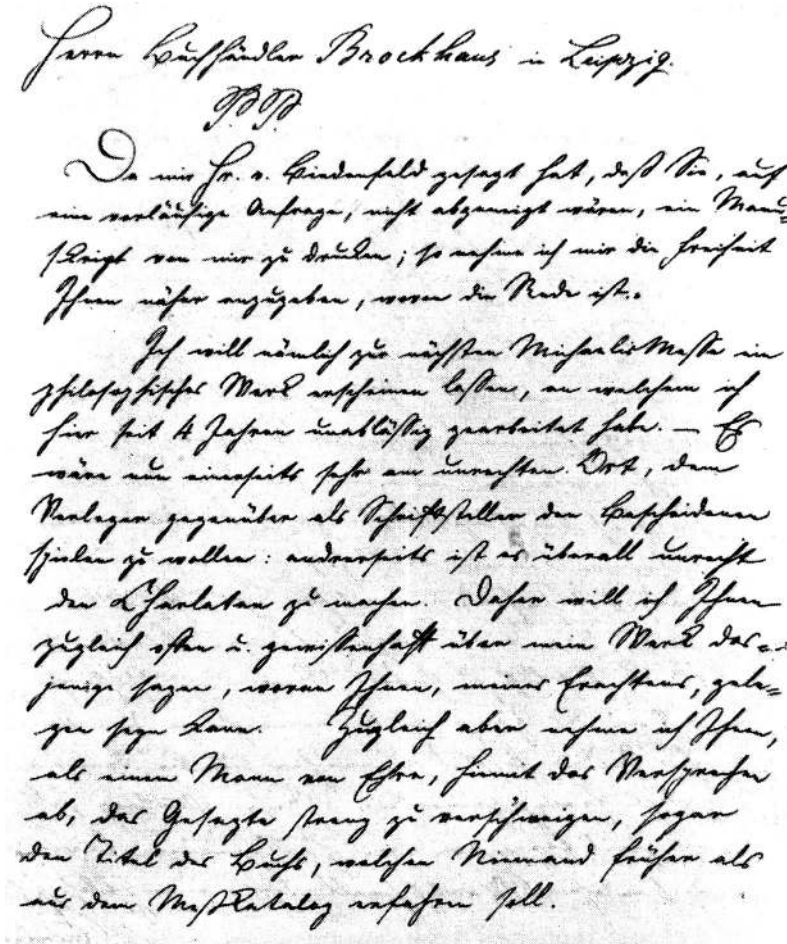
"Üç buçuk yıldır burada yoğun şekilde, Michael Fuarı'nda çıkacağını umduğum felsefi bir eser üzerinde çalışıyorum ve eseri yayıncıya teslim eder etmez İtalya'nın güzel topraklarına gideceğim. Bu sebeple muhtemelen ağustos sonunda Dresden'den ayrılacağım."[1] Schopenhauer'in Johann Georg Keil'e yazdığı 19 Şubat 1818 tarihli nottan da anlaşılacağı üzere bir yayıncı bulmanın ve el yazmasını bastırmanın kolay olduğu düşüncesinin yanıltıcı olduğu kısa sürede anlaşılacaktı zira kitabın nihayet ortaya çıkabilmesi için postanenin en az yirmi iki kez ziyaret edilmesi gerekecekti. Âdeta psikolojik baskı altındaymış gibi kendisini çok meşgul eden bu süreci daha sonra hiçbir zaman olayların gerçek sırasına göre anlatmadı. 1851 gibi geç bir tarihte Johann Eduard Erdmann'a bu konuda neredeyse aynı kelimelerle yazmıştır: "El yazmasını yayıncıya teslim ettikten sonra, 1818 sonbaharında Roma ve Napoli'ye gittim."[2] Ve benzer şekilde Meyer'in *Konversationslexikon*u'nun editörlerine: "Yayıncıya teslim ettikten sonra, İtalya'ya bir yolculuğa çıktım."[3] Brockhaus'a eserinin yayımlanmasını teklif etmek üzere yazdığı ilk mektup -o

---

1 Schopenhauer: *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1 (Giriş)], Nu. 37, s. 28.

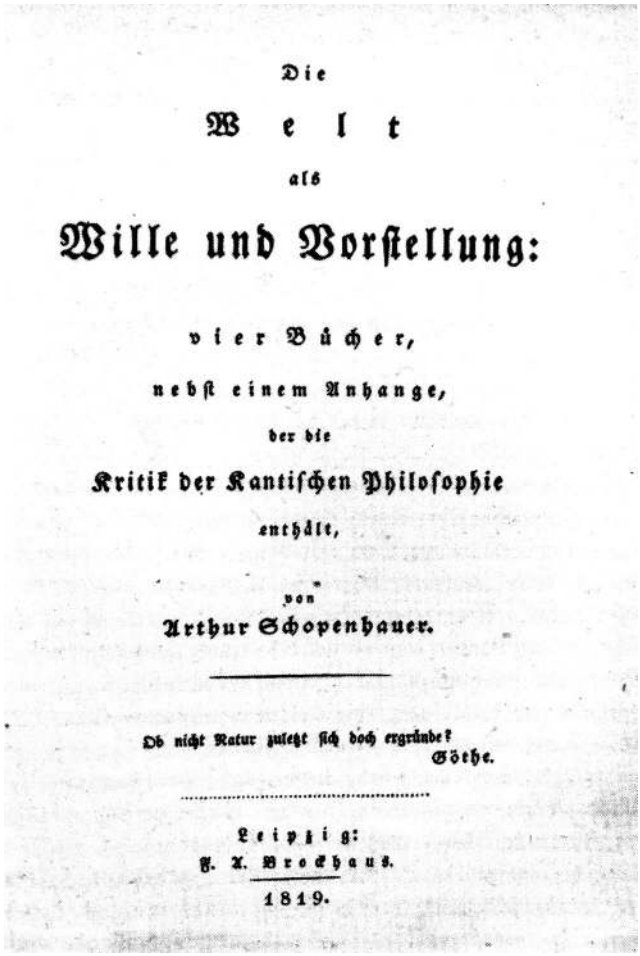
2 9 Nisan 1851. Schopenhauer, *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1 (Giriş)], Nu. 251, s. 261.

3 28 Mayıs 1851. Schopenhauer, *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1 (Giriş)], Nu. 253, s. 263.

"Gelecek Michael Fuarı için, üzerinde dört yıldır aralıksız çalıştığım felsefi bir eser yayımlamak istiyorum."
Schopenhauer, Brockhaus'a, 28 Mart 1818.

İşe başlamadan önce rolünü kesin olarak belirlediği bir salon konuşması yaptı: "Bir yandan bir yazar olarak yayıncıya karşı mütevazı adamı oynamak ... çok yanlış olur; öte yandan şarlatanı oynamak her yerde yanlıştır. Bu nedenle ilginizi çekebileceğini düşündüğüm çalışmalarım hakkında size açık ve vicdanlı bir şekilde bilgi vermek istiyorum." Muhtemelen haksız bir yeniden basım ya da korsan

Die

Welt

als

Wille und Vorſtellung:

vier Bücher,

nebſt einem Anhange,

der die

Kritik der Kantiſchen Philoſophie

enthält,

von

Arthur Schopenhauer.

Ob nicht Natur zuletzt ſich doch ergründe?

Göthe.

Leipzig:

F. A. Brockhaus.

1819.

İrade ve Tasavvur Olarak Dünya
Birinci Baskı 1819 [1818].

Kısa bir süre sonra ücretsiz kopyalarını alan Schopenhauer, Şubat 1819'da tamamlanan eserden dolayı yayıncıdan duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Kendisi Leipzig'e yazmadı ama Johann Gottlob Quandt'ı[48] üslubu korumak için bunu yapmakla görevlendirdi, ne var ki Eylül 1818'de Brockhaus ile araları açılmıştı.

[48] SStAL [Notlar 54 (Bölüm 1)], *Brockhaus Nu. 345/163*'te yer alan bir nota göre Quandt'ın Brockhaus'a yazdığı 12 Şubat 1819 tarihli mektup yayınevinin

"Yasal zorunluluk"

"Saygın, dakik ve mantıklı bir iş adamı" olarak hareket etmeye büyük önem veren yayıncının soğukkanlı, hesaplı ağırbaşlılığı ile eserine son derece inanan yazarın hararetli, koşulsuz coşkusu ("Çünkü eserim benim için kendimden çok daha kıymetli.") karşı karşıya geldiğinde ve üstelik Schopenhauer'in kurması gerektiğine inandığı yoğun zaman baskısı altında bir fırtına cephesinin açılması kaçınılmazdı. Skandal, iş ilişkisinde çok hassas bir anda, üzerinde anlaşmaya varılan ücretin ödendiği ve Schopenhauer'in düşük bir meblağ olduğuna inandığı için bunu üretimde bir denetim ve kontrol aracı olarak bilinçli şekilde kullandığı bir anda ortaya çıktı. Kendi ifadesiyle artık nezaket sınırları çoktan aşılmıştı:

> Eser hiçbir şekilde sıradan olmadığı için ücret konusunda pek az şey istedim ancak baskı zamanı, şekli ve yöntemi konusunda genelde olduğundan çok daha hususi ve kararlı taleplerde bulundum. Esas olarak ilgilendiğim konular bunlar olduğu için bunları tam olarak yerine getirmek ve yine aynı hususta baştan beri belli olan irademi, telif uğruna çalışan yazarların durumuna nazaran daha fazla dikkate almak için yasal bir yükümlülüğünüz olduğunun farkında olmalısınız.[49]
>
> Bana göre sizden beklentim tek söz sarf etmeye değmeyecek denli az. Ne var ki bir yolcunun veturinonun [arabacı, atlı araba sürücüsü] gerçekten arabayı süreceğinden emin olmak için kendisinden bir Thaler istemesi gibi, sizden bir ücret talep etmem gerekmez mi?[50]

Söz konusu kabalığa dair bir örnek, Rudolstadt'taki Saray Kitapçısının Schopenhauer'e İtalya'da geçirdiği vakitlerden sonra "Kök Risalesi" dediği doktora teziyle ilgili açıklamasını sunduğu Mart 1820 tarihli şaşkınlık verici mektubunda görülür. Asabi tavır sergilemedeki kabiliyetine nasıl başvurabileceğinin ve zaman zaman da küfürbaz olabileceğinin kanıtı: "Son mektubunuzda bizi onurlandırdığınız diğer kaba sözlere verecek bir cevap bulamıyoruz ve bunları Konstantinopolis'e ikinci bir büyük yolculuğun size şiddetle

---

arşivindeydi. Bugün artık orada bulunmamaktadır.

[49] Dok. 15.

[50] Dok. 17.

3
"Her dikkatli insan, hatta kadınlar odası* bile bunu mükemmel bir şekilde anlayabilir"

Küçük Projeler: Dergi Makaleleri, Ansiklopedi Maddeleri, Çeviriler

Üretim aşamasına ulaşmayan bazı küçük ortak projeler burada özetlenebilir. Bir yanda yayıncının önerdiği ancak Schopenhauer'in reddettiği ekmek işi, diğer yanda Schopenhauer'in yayıncının kabul etmediği yayın teklifleri.

Böylece 1817'de ("geçen sonbahar"),[1] *İrade ve Tasavvur Olarak Dünya* hakkındaki ilk temastan önce bile Brockhaus ona, muhtemelen sözlü mesajla, yeni başladığı *Leipzig Kunstblatt*'ına[2] katılmasını teklif etti ve sayfa başına en az iki *louis d'or* ücret öngördü. Schopenhauer "bundan hiçbir fayda sağlayamayacağı" yönündeki tepkisini "asla dergilerde çalışmayacağı"[3] kararıyla gerekçelendirdi.

---

* Kadınlar odası olarak çevrilen *Frauenzimmer* ya da *frawenzymer* terimi, on beşinci yüzyıl saraylarında soylu bir hanımefendinin tüm sarayını ve odalıklarını tanımlamak için kullanılırdı. Bu, her iki cinsiyetten 50'den fazla kişiyi içerebilirdi. Maiyetin bazıları şunlardı: Saray nazırları, nedimeler, papaz, soylu oğlanlar ya da soylu bir kadın da olabilen bir mübaşir. Bağımlı çalışanlar arasında da şunlar vardı: Hizmetçiler, terziler, çamaşırcılar, aşçılar, uşaklar, hazırlayıcılar, fırın ısıtıcıları, kapı bekçileri, soytarılar ve daha fazlası. (-çn.)

1 Dok. 1.

2 *Leipziger Kunstblatt. Insbesondere für Theater und Musik* {Leipzig Sanat Dergisi. Mahsusen Tiyatro ve Müzik}, ayrıca *Leipziger Kunstblatt für gebildete Kunstfreunde* {Eğitimliler için Leipzig Sanat Dergisi}, haz. Amedeus Wendt. Sadece kısa süreliğine Ağustos 1817 ve Ekim 1818 arasında çıkmıştır. krş. Estermann, *Literatur-Zeitschriften* {Edebiyat Dergileri} [Notlar 30 (Bölüm 1)], 2.107.

3 Dok. 1.

4
"Düşüncemin ve bilgimin özü"

İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - İkinci Baskı

"Kalıcı şeyler yavaş yavaş ortaya çıkar."

"Bu vesileyle" Schopenhauer, Brockhaus'a 30 Nisan 1835'te yazdığı mektupta güvence verdi. Nisan 1835'te kitabının o güne kadar gördüğü ilgisizlikten derin bir hayal kırıklığına uğramış ve henüz anlaşılamamış değeri konusunda son derece hevesli bir şekilde, "Size inanarak ifade etmek isterim ki felsefi bakımdan derinlere batmış ve en bayağı Tartufyanizmin* etkisindeki bir zaman diliminde, benimki gibi bir esere karşı neredeyse benzeri görülmemiş ihmale rağmen o, bir gün tanınacaktır çünkü gerçek ve doğru asla sonsuza kadar tanınmadan kalamaz. Evet…" diye kehanette bulundu.

> … Her ne kadar bana pek az inansanız da ikinci baskıyı bizzat tecrübe etmek ve 1819'dan beri yazdığım birçok düşünceyle eserimi zenginleştirme umudundan vazgeçmiyorum. O tarihten beri renkler üzerine[1] Latince bir inceleme dışında hiçbir şeyim basılmadı. İkinci bir baskı olasılığı sizin için belirginleşir belirginleşmez, lütfen beni zamanında bilgilendirme nezaketini eksik etmeyiniz.[2]

---

* Molière'nin ünlü eserine atıf yapan Schopenhauer; hakikati savunduğu iddiasıyla sahtekârca davrananları kastediyor. -çn.

1 *Commentatio undecima exponens theoriam colorem physiologicam laudemque primoriam.* İçinde: *Scriptores ophthalmologici minores,* C. 3, Leipzig, 1830.

2 Dok. 29.

5
"Pek çok şey üzerine düşünceler"
Parerga ve Paralipomena

"Diis et bibliopolis volentibus"

Schopenhauer, Julius Frauenstädt'a 2 Mart 1849'da "karışık yazılarının/*opera mixta*"nın, "durmaksızın devam ettiğini" yazmıştır, "ama '*sat cito, si sat bene*' ['yeterince iyiyse, yeterince hızlıdır'],[1] benim düsturumdur. Bu yılın sonuna kadar tamamlanacağını düşünmüyorum ve fakat gelecek yıl '*Diis et bibliopolis volentibus*' ['tanrılar ve kitapçılar isterse'] çıkacaklar. Çok hacimli olacaklar, öyle ki bir cilde sığmaları zor ve muhtemelen iki cilde ancak sığarlar. İşte o zaman," diye buyurdu, "kalemimi bırakacağım ve gerisi sükûttur diyeceğim." Bu isabetli bir tahmindi zira hayatının sonuna kadar artık bağımsız eserler yazmayacak, kitaplarındaki az ya da çok genişletilmiş metinler dışında yalnızca daha önce yayımlanmış eserlerinin yeni ve genişletilmiş baskılarıyla ilgilenecekti. "Ancak o zamana kadar ölürsem el yazmasını talep etmeniz, düzenlemeniz ve ücretini tahsil etmeniz için sizi yetkilendiriyorum çünkü öldüğüm vakit eşyalarım da kıymetlenecek. Daha önce zor." Sonraki taleplerinin gösterdiği gibi, koket bir tavır ve daha sonra ortaya çıkacağı gibi de bir yanılgıydı. "Ama muhtemelen hiçbir şey olmayacak zira gücüm kuvvetim yerinde olsa da yaşayacağım daha pek çok kötü yıl

[1] krş. Schopenhauer, *Briefe* {Mektuplar} [Notlar 1 (Giriş)], s. 683.

7
"Şöhretim âdeta bir yangının alevleri gibi büyüyecek"

İrade ve Tasavvur Olarak Dünya - Üçüncü Baskı

"İnsanın, iplerin gittikçe uzadığını ve yoğunlaştığını gördüğü büyük bir ağ"

Carl Georg Bähr, 4 Mayıs 1858'deki[1] ziyareti hakkında, "Uzun zamandır hazırladığı ana eserinin üçüncü baskısı için Brockhaus'tan her fuarda talepte bulunuyor," diye not düşmüştü. Bu nedenle Şubat 1859'da yayınevinin "nihayet size önerilerde bulunduğunu" öğrendiğini "sevinçle" yazmıştı. "Nihayet size önerilerde bulunuldu," diye yazıyor ve Schopenhauer'i bir örümcek imgesine yerleştirerek şöyle devam ediyor:

> Bu üçüncü baskı çok uygun bir zamanda geliyor ve duyulmamış bir sansasyona neden olacak. Bundan eminim. Çünkü eğitimli laikler arasındaki takipçileriniz, öğretiniz gazetelerde pek az yer bulmasına rağmen, son yıllarda hesaplanamaz bir şekilde büyüdü ve tüm Almanya'ya ve hatta ötesine, ipliklerinin gittikçe daha cezbeli bir şekilde uzadığını ve sıklaştığını memnuniyetle gördüğümüz büyük bir ağ gibi yayılıyor.

Yeni baskı tam da bu dönemde ortaya çıktığında, bu doktrin yine "tamamen yeni bir şey, *ab ovo* {yumurtadan itibaren} olarak" tartışılacak ve müzakere edilecekti.[2]

---

1 Schopenhauer, *Gespräche* {Konuşmalar} [Notlar 4 (Giriş)], s. 252.

2 21 Şubat 1859. Schopenhauer, *Werke* {Eserler} [Notlar 47 (Bölüm 1)], C. 15, Nu. 735, s. 712-713.